

Date: 17th January-2025

SHOIRA SHAMS IJODIDA MUMTOZ ADABIYOTGA XOS AN'ANALAR

Komiljanova Mohidil

UrDU magistranti

Annotatsiya. Ushbu maqolada Shoira Shams ijodida mumtoz adabiyotga xos an'analar ko'rib chiqiladi. Shoiraning she'rlarida mumtoz adabiyotning ramziy-majoziy obrazlari, aruz vazni, tasavvufiy tushunchalar va badiiy mahoratning ifodalanishi tahlil qilinadi. Shuningdek, uning ijodida mumtozlik va zamonaviylik uyg'unligi namoyon bo'lishi yoritiladi.

Kalit so'zlar: Shoira Shams, mumtoz adabiyot, aruz vazni, ramziy obrazlar, tasavvuf, zamonaviy she'riyat, Sharq an'analari.

KIRISH

O'zbek she'riyatining bugungi kundagi rivoji albatta, mustaqillik sharofati bilan yuzaga kelgandir. Adabiyotshunos Q.Yo'doshev esa istiqlol davri adabiyotining ahamiyati, uning asarlarga bergan erkinligi haqida to'xtalib, quyidagi fikrlarini bayon etgan: "Istiqlol davri adabiyoti ham tub sifat o'zgarishlarini boshidan kechirdi. U sho'roviy mafkura yo'riqlarini obrazlar zimmasiga yuklash bilan shug'ullanadigan, voqelikni "tarixiy taraqqiyotda", ya'ni faqat yaxshi tomondangina aks ettirishni a'moli deb biladigan mafkuraviy yugurdaklik xizmatidan qutuldi. Eng muhimi, yozuvchilar olam, odam haqida avvalgidan o'zgacharoq fikrlash mumkinligini angladilar va o'zlari ham shunga ko'nika boshladilar. Natijada, olamni, odamni, uning tuyg'ularini turlicha ifodalaydigan asarlar paydo bo'lmoqda. Bir xil asosdagi xilma-xillikdan chin badiiy turfalik yo'liga o'tila boshlandi"²⁴

O'zbek mumtoz adabiyoti Sharq madaniyati va adabiyotining eng yorqin qirralarini o'zida mujassam etgan boy ma'naviy merosdir. Bu adabiyotning badiiy tamoyillari, poetik an'analari va falsafiy g'oyalari asrlar davomida nafaqat o'z davrida, balki keyingi zamonlarda ham ijodkorlar uchun ilhom manbai bo'lib kelgan. Mumtoz she'riyatning ramziy-majoziy obrazlari, tasavvufga asoslangan chuqur ma'nolar, aruz vazni kabi unsurlar o'zbek she'riyatining zamonaviy rivojlanishida ham o'z aksini topmoqda. Shoira Shams ana shunday mumtozlik va zamonaviylik o'rtasida ko'prik yarata olgan ijodkorlardan biridir.

Shoira Shamsning she'rlari mumtoz adabiyot an'alariga tayangan holda yaratilgan bo'lib, ularda Sharq poetikasining asosiy xususiyatlari bilan birga zamonaviy o'zbek she'riyatiga xos erkinlik va novatorlik ham yaqqol ko'rinadi. U o'z ijodida mumtoz adabiyotning poetik tamoyillarini yangi zamonaviy usullar bilan uyg'unlashtirgan. Bu uyg'unlik uning asarlarida insoniyatning ichki kechinmalari, falsafiy mushohadalari va go'zallik haqidagi qarashlarni badiiy yuksaklikda ifoda qilishida namoyon bo'ladi. Mazkur

²⁴ Йўлдашев Қ. Истиқлол ва адабиёт //Ўзбек тили ва адабиёти. 1997-йил,1-сон, – Б. 3

Date: 17th January-2025

maqolada Shoira Shams ijodida mumtoz adabiyotga xos an'analar qanday ifodalanganligi, uning badiiy uslubi va she'riyatining falsafiy asoslari tahlil qilinadi. Shuningdek, shoira asarlaridagi ramziy obrazlar va tasavvufiy ruhning zamonaviy she'riyatda qanday davom ettirilgani haqida fikr yuritiladi. Bu orqali Shoira Shams ijodining nafaqat mumtoz adabiyot an'alarini davom ettirishdagi, balki uni yangi shaklda rivojlantirishdagi o'rni yoritiladi.

Shoira Shams ijodi o'zbek mumtoz adabiyotiga xos poetik tamoyillarni davom ettirish bilan birga, ularni zamonaviy ruhda qayta talqin qilish orqali boyitilgan. Shoira o'z she'rlarida aruz vazni, ramziy obrazlar va tasavvufiy ruhni uyg'unlashtirib, badiiy-estetik jihatdan yuksak asarlar yaratishga muvaffaq bo'lgan. Xususan, uning ijodida Alisher Navoiy an'analari ta'siri sezilib, ma'naviy poklik, ilohiy ishq va haqiqatga intilish mavzulari ustuvor o'rin tutadi. Shoiraning "Samandar" devonini o'rganish jarayonida g'azal, muvashshah, ruboiy, tuyuq, chiston kabi mumtoz janrlardan foydalanish mahorati e'tiborni tortadi. Har bir janrda Shoira mumtoz an'analarni zamonaviy ifoda usullari bilan uyg'unlashtirib, o'ziga xos yangi ma'no va estetik mazmun yaratgan.

Shoira ijodida aruz vazni muhim ahamiyat kasb etadi. U aruzning murakkab qonuniyatlarini o'zlashtirgan holda, uni tabiiy va sodda, ayni paytda ta'sirchan ifodalagan. Bu esa uning mumtoz adabiyotga bo'lgan hurmatini hamda badiiy mahoratini ko'rsatadi. Shoiraning she'rlarida gul va bulbul, sham' va parvona kabi mumtoz ramziy obrazlar yangi talqinlarda gavdalanadi. Ushbu obrazlar orqali inson qalbining ichki kechinmalari va ma'naviy yuksalish tamoyillari chuqur mushohada etilgan. Shoira Shamsning "Samandar" devonida ishlatilgan g'azal, ruboiy, tuyug' va chiston kabi janrlar mumtoz o'zbek adabiyotida alohida ahamiyatga ega. Har bir janr o'ziga xos badiiy xususiyatlarga ega bo'lib, Shoira ijodida ularning har biri o'zining badiiy ta'sirini kuchaytirib, turli fikr va his-tuyg'ularni samarali ifodalashga yordam beradi.

G'azal: G'azal janri Shoira Shamsning ijodida sevgi, iztirob va tabiatni tasvirlashda chuqur his-tuyg'ularni ifodalashda asosiy vosita sifatida qo'llanilgan. Shoiraga xos g'azallarda nafaqat insoniy sevgi, balki ilohiy ishq, haqiqiy sevgi va ma'naviy o'sish masalalari ham chuqur badiiy shaklda talqin etiladi. Shoira g'azallarida zamonaviy o'quvchini o'zining ma'naviy savollariga jalb qiladigan badiiy-obrazli fikrlarni taklif etadi. Bu janrda ishlatilgan ramziy obrazlar va badiiy vositalar uning she'riyatiga o'ziga xos chuqurlik kiritadi.

Ruboiy: Ruboiy janri Shoira Shamsning falsafiy qarashlarini qisqa va ta'sirli shaklda bayon etishga imkon yaratadi. Bu janrda Shoira hayot va o'lim, yaxshilik va yomonlik, ma'naviyat va umid kabi umumiy falsafiy masalalarni qisqa va aniq shaklda ifodalagan. Shoira ruboiylarida insonning ma'naviy o'zgarishlari va uning ichki kechinmalarini ifodalashga alohida e'tibor qaratadi. Har bir ruboiyda Shoira o'zining falsafiy dunyoqarashini badiiy jihatdan samarali tarzda ifodalaydi.

Tuyuq: Tuyuq janri o'zining o'ziga xos ritm va tuzilishga ega bo'lib, Shoira Shamsda ko'pincha ma'naviy va axloqiy masalalarni ifodalashda ishlatilgan. Tuyuqdagi qisqa va lo'nda fikrlar Shoiraga ma'naviy xulosalarni va axloqiy darslarni qisqa, lekin

Date: 17th January-2025

chuqur shaklda ifodalash imkonini beradi. Shoira tuyuqda insonning ichki olami va axloqiy masalalarga qaratilgan mulohazalarini ta'sirchan ifodalagan. Har bir tuyuqda Shoira o'zining nazariy qarashlarini va axloqiy g'oyalarini keltirib chiqaradi.

Chiston: Chiston janri Shoira Shams ijodida o'zbek xalqining tarixiy, madaniy va axloqiy merosini saqlashda, shuningdek, xalq an'analarini she'riyat orqali jonlantirishda ishlatilgan. Shoira chiston orqali xalq hayotini, uning qadriyatlarini va ijtimoiy masalalarini yoritishda muvaffaqiyatli foydalanadi. Chiston janri, shuningdek, Shoiraga xalq hikoyalarini she'riyat shaklida qayta ishlash va o'quvchini jamiyatdagi dolzarb masalalar bilan tanishtirish imkonini yaratadi. Bu janr Shoiraga zamonaviy ijtimoiy masalalarni she'riyatda ifodalashda yangi imkoniyatlar yaratadi.

Shoira Shamsning she'riyatida ushbu janrlarning har biri muayyan fikr va his-tuyg'ularni ifodalashda o'ziga xos ahamiyatga ega. Har bir janrda Shoira badiiy uslublar va shakllar orqali zamonaviy she'riyatga xos bo'lgan yangiliklarni, ayni paytda esa mumtoz adabiyotning eng yaxshi an'analarini saqlab qolgan. Shoira Shams ijodidagi bu janrlar uning mumtoz adabiyotdagi o'z o'rnini mustahkamlashda va zamonaviy adabiyotga hissa qo'shishda katta rol o'ynaydi.

Shoira Shams she'riyatining tasavvufiy yo'nalishi alohida o'ringa ega. Uning she'rlarida ilohiy ishq va insonning ma'naviy yuksalishi mavzulari badiiy yetuklik bilan yoritilgan. Bulbul va gul, sham' va parvona kabi obrazlar orqali Shoira ilohiy mohiyatga intilish, fidoyilik va ma'naviy poklanish g'oyalarini ifoda etgan. Ushbu ramziy timsollar Shoiraning tasavvufiy qarashlarini zamonaviy ruhda talqin etish imkonini beradi.

Shoiraning ijodi mumtozlik va zamonaviylikning uyg'unlashgan shaklini namoyish etadi. Mumtoz adabiyot an'analari zamonaviy ijtimoiy va ma'naviy muammolar bilan bog'lanib, ularga yangi badiiy mazmun berilgan. Shoiraning ijodi nafaqat mumtoz adabiyotni davom ettiradi, balki yangi avlod she'riyatiga ham ma'naviy va estetik ilhom bag'ishlaydi. Shu orqali Shoira Shamsning ijodi zamonaviy o'zbek adabiyotida yorqin iz qoldiruvchi hodisalardan biriga aylanadi.

XULOSA

Shoira Shams ijodi o'zbek mumtoz adabiyoti tamoyillarining zamonaviy she'riyatda qayta talqin qilinishi va rivojlantirilishi bo'yicha yorqin namunadir. Uning she'rlarida mumtoz poetik an'analar, jumladan, aruz vazni, ramziy obrazlar va tasavvufiy ruh zamonaviy badiiy-estetik talqinlar bilan uyg'unlashib, o'quvchiga hayot, ma'naviyat va inson mohiyatiga oid chuqur mushohadalarni taklif etadi. Shoiraning g'azal, ruboiy, tuyuq va chiston kabi mumtoz janrlarda yozilgan she'rlari uning ijodiy mahoratini namoyon etib, zamonaviy adabiyotning boyishiga hissa qo'shgan.

Shoira Shams o'z ijodida mumtoz va zamonaviylikni o'zaro uyg'unlashtirib, har ikki adabiy yo'nalishning eng yaxshi jihatlarini muvaffaqiyatli qo'shib yuboradi. Uning asarlarida ilohiy ishq, ma'naviy poklik va hayot mazmuniga oid mavzular teran badiiy yondashuvda talqin etilib, har bir o'quvchiga yaqin va dolzarb ko'rinishda ifodalanadi. Shu bois, Shoira Shamsning ijodi nafaqat mumtoz adabiyotga bo'lgan hurmat va ehtiromning yorqin ifodasi, balki zamonaviy she'riyatning boyishiga katta hissa qo'shuvchi ijodiy

Date: 17th January-2025

hodisadir. Uning badiiy merosi o‘zbek adabiyoti rivojida muhim o‘rin egallab, kelajak avlod ijodkorlari uchun ilhom manbai bo‘lib xizmat qilishi shubhasiz.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Matkarimov Sh. Xorazm she‘riyatining shamsi // Jahon adabiyoti. 2017-yil, 12- son.
2. Shoira Shams.Samandar. – Urganch: Quvanchbek – Mashhura, 2019. – B. 5
3. Yo‘ldashev Q. Istiqlol va adabiyot //O‘zbek tili va adabiyoti. 1997-yil,1-son, – B. 3

